

Andżelika ma 12 lat i już ponad połowę życia codziennie spędza po kilka godzin na mediach społecznościowych i TikToku. Na co dzień żywi się głównie czipsami i colą. Ku udręce swoich rodziców, zupełnie sobie nie radzi w szkole. Nie jest w stanie skupić się na niczym dłużej niż 30 sekund. Nic jej nie cieszy. Niczego nie uznaje za ważne.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Andżeliki nic nie cieszy i że niczego nie uznaje za ważne?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Biologia***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawa***

Basia ma bardzo introwertycznych rodziców. Ma duże problemy z nawiązywaniem relacji. Chciałaby to zmienić, ale z drugiej nie lubi rozmów z nieznajomymi.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Basia nie lubi rozmów z nieznajomymi?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Biologia***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawa, Wartość***

Bogdan wie, że musi chodzić na studia, by je sprawnie skończyć, ale siedzenie na wykładach go dobija. Miesiąc temu dziewczyna Bogdana zaciągnęła go do chodzenia razem z nią codziennie rano na basen i niedawno Bogdan z zaskoczeniem odkrył, że stało się coś szokującego – kładąc się wieczorem spać, zaczął się zastanawiać nad tematami, które ostatnio były poruszane na wykładach.

Zastanawiał się, jak do tego doszło? Dlaczego zaczęło go to interesować? Dlaczego zamiast myśleć, że znowu czeka go kolejny dzień męczarni widział jakieś pozytywy? Przecież od początku semestru chodził na te same zajęcia, wykłady i laboratoria.

A może to przez codzienny wysiłek fizyczny i wyzwalane przezeń endorfiny?

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Bogdan zmienił podejście do studiów?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Biologia***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawa, Wartość***

Franek, od dawna miał trudne relacje rodzinne. Będąc w technikum, pokłócił się z rodzicami do tego stopnia, że ci wyrzucili go z domu. Chcąc się uniezależnić szybko zauważył, jak wiele mógł zarobić oszukując nieświadomych ludzi. Pewnego dnia przypadkiem dowiedział się, że miesiąc temu zmarła jego mama – nikt go o tym nie poinformował. Zszokowany i nieostrożny, Franek dał się odnaleźć gościowi, którego roku temu wyrolował na 5 000 złotych - był to brat jego kolegi z technikum. Franek się załamał – był splukany, a po oszukaniu tylu ludzi był pewien, że czeka go odsiadka. Po dwóch dniach nad ranem usłyszał pukanie do drzwi. Pewien, że to policja, osłupiał, gdy otworzył drzwi bratu dawnego kumpla. Powiedział Frankowi, że znalazł większość osób, które ten oszukał i zwrócił pieniądze tłumacząc, że to wynik „nieporozumienia”. Franek nie rozumiał dlaczego brat kumpla to zrobił, ale usłyszał: „wiem o Twojej rodzinie, o śmierci Twojej mamy i że ledwo przędziesz. Tak się składa, że przez ostatnie dwa miesiące zarobiłem więcej, niż ty się nakradłeś w ciągu ostatnich dwóch lat, więc pozwól, że zapomnę o moich krzywdach, opłacę Ci pokój na kolejny rok, a Ty skończysz szkołę i zajmiesz się potem czymś legalnym.”

Franek nigdy już nie był taki sam. Zaznawszy tak niezasłużonego przebaczenia wrócił do szkoły, a kilka tygodni później pogodził się z ojcem. Najdłużej zajęło mu wybaczenie samemu sobie nieobecności przy pogrzebie mamy, ale i to w końcu nastąpiło – doświadczenie przebaczenia stało się najważniejszym wyznacznikiem jego postępowania aż do końca jego życia.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Franek uważa przebaczenie za tak ważne?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Bezpośrednie doświadczenia (pozytywne lub negatywne)***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Wartość***

Steward to Londyński informatyk. Pewnego razu wylądował w projekcie z samymi Polakami. Po pierwszych kilku spotkaniach nie miał złudzeń – Polacy byli skończonymi chamami. Ciągłe wytykali problemy w projekcie, mówili co im się nie podoba, co jest do poprawy. Bardzo rzadko chwalili to, co działa. Robili to w wyrachowany i bezceremonialny sposób, mało tego: gdy rano się spotykali, nikt nikogo nie pytał „how are you”!

Ale cóż, praca to praca. Po tygodniu Steward się do tego przyzwyczaił, po miesiącu już nie próbował tego zmienić, ale gdy minął kwartał, ku swojemu zdumieniu zauważył, że nigdy wcześniej żaden projekt nie szedł tak szybko. Nigdy dotąd spotkania nie były tak treściwe. Gdy ktoś zauważył, że coś nie działa, mówił to bez owijania w bawełnę! Gdy zaś ktoś, raz na dwa tygodnie, pytał Stewarda „co u niego”, to okazywało się, że naprawdę liczył na jakąś odpowiedź, a nie tylko na „fine, thanks!”.

Steward nigdy nie sądził, że szczerść, nawet jeśli czasem trudna, będzie miała tak wspaniałe konsekwencje. Gdy projekt się skończył, Steward powziął postanowienie: chciał żyć w otoczeniu, w którym o problemach można tak zwyczajnie mówić, dlatego postanowił odtąd zawsze starać się mówić to, co uważał, nawet jeśli było to trudne.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Steward uważa mówienie tego, co się myśli za tak ważne?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Bezpośrednie doświadczenia (pozytywne lub negatywne)***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawa***

Julka wraz z konkubentem (którego nazywa swoim „partnerem”) była zdania, że nie ma niczego złego w chęci posiadania psa zamiast dzieci. Pytana „dlaczego” nie podawała argumentów – tak sądzi i tyle. Wprawny obserwator zauważyłby jednak w jej mieszkaniu dziesiątki kolejnych numerów „Gazety Wyborczej” i „Wysokich Obcasów”, które regularnie opisywały historie szczęśliwych „rodziców psiecka”.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Julka uważa że dzieci można zastąpić zwierzętami?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Normy***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Wartość***

Jesionowo i Malownice od wieków były sąsiadującymi miastami. Ludzie żyli tu bardzo podobnie. Różnica pojawiła się raptem dekadę temu, gdy w Jesionowie organizacja „American Liberal Fund” sfinansowała mieszkańcom program, dożywotniego dostępu do seriali pokazujących życie w amerykańskich, wielkich, liberalnych miastach. Widząc to, władze Malownic nie chciały pozostać w tyle. Nie udało im się znaleźć funduszy na seriale, ale otrzymali granty na dożywotni dostęp „Pingwinów z Madagaskaru” oraz filmów sensacyjno-dokumentalnych dla własnych mieszkańców.

Niedawno w Jesionowie zrobiło się głośno o tym, że zaczęło rosnać spożycie coca-coli wśród młodych ludzi i że ich zdrowie radykalnie spadło. Pytani o ten problem młodzi mieszkańcy Jesionowa odpowiadali zazwyczaj to samo:

„Dla mnie ten lajfstajl nie jest okej. Ale kim ja jestem, żeby oceniać wybory innych i mówić im, jak mają żyć?”

Z kolei o spożyciu coca-coli, młodzi mieszkańcy Malownic odpowiadali tak:

„Wiadomo, część kumpli pije colę, ale z tym trzeba ostrożnie. To trucizna, jak palenie fajek. Jak ktoś przesadza, to przecież nie będę beczynnie patrzył jak ktoś niszczy sobie życie.”

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że młodzież z Jesionowa uważa, że nie mają prawa sugerować kolegom, by nie pili sami w domu?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Normy***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Wartość***

Patryk zauważył, że od kilku miesięcy wkurzają go Ukraińcy. Odkrył ten fakt z pewnym zdziwieniem, bo choć mijał ich często na ulicy, to znał ich zaledwie kilku i w zasadzie byli bardzo w porządku. Zaczął się zastanawiać skąd u niego ta niechęć – intuicyjnie pomyślał, że zajmują kolejki do lekarzy, że pobierają 800+, mimo że nie pracują, że są roszczeniowi mimo, że jeżdżą super-wypasionymi elektrycznymi samochodami. I w ogóle jacyś mało wdzięczni.

Tylko skąd u niego te przekonania, skoro nigdy sam tego nie doświadczył? Dopiero wieczorem wpadł na odpowiedź, gdy wracając autobusem puścił na telefonie jakiś film na YouTube i zerknął do sekcji komentarzy. Od ładnych paru lat te tezy nieustannie przewijały się w komentarzach nagrań, które oglądał. Było oczywistym, znakomita większość była sztucznie wygenerowana, wiedział to doskonale, ale i tak, ku swojemu zdumieniu, zaczął podświadomie uważać te tezy za uprawnione.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Patryk zaczął mieć krytyczne zdanie na temat Ukraińców?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Normy***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Aksjomat***

Wartości wtórne

[Wartość]

Antek, najmłodszy spośród siódemki rodzeństwa, jako jedyny w rodzinie został matematykiem. Mówi, że u niego w rodzinie wszyscy byli tak samo kumaci – ale, gdy on poszedł do szkoły, zmienił się nauczyciel matematyki i przez to Antek najwięcej rozumiał z matematyki w rodzinie. Łatwo by przychodziło też pomaganie kolegom w zadaniach domowych. Teraz, gdy jest dorosły, matma nie jest już dla niego taka ważna, choć dzięki niej ma świetną pracę. To, co jest jednak dla niego najważniejsze to wiara w Boga, szczęście jego żony i dzieci – tak też został wychowany. A czemu tak bardzo cenił matematykę za młodu? Był w niej najlepszy, a chciał mieć coś ważnego, w czym byłby najlepszy.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Antek uważał matematykę za bardzo ważną?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

A: **Wartości wtórne**

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

A: **Wartość**

W klasie Rafał jako jedyny uczeń nosi czapkę z daszkiem do tyłu. Cała reszta jego kumpli, z którymi ma dobre relacje nosi czapkę normalnie. Pewnego razu ktoś go zapytał, czemu nosi tak czapkę – on powiedział, że wydaje mu się to fajne. Wprawny obserwator zauważyłby jednak, że Rafał po szkole gra dużo w piłkę, oraz że jego ulubiony piłkarz, którego plakat ma w pokoju, też się często pokazuje publicznie w czapce z daszkiem do tyłu.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Rafał nosi czapkę z daszkiem do tyłu?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Przykład własny autorytetów***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawa***

Marysia wierzy, że mówienie prawdy zawsze koniec końców prowadzi do lepszej sytuacji niż kłamanie. Owszem, często miewa przez to nieprzyjemności, ale wierzy, że w końcu będzie to lepsza decyzja, niż gdyby kłamała. A czemu tak uważa? Wprawdzie jej znajomi tak nie postępują, ale jej trener pływania, którego zawsze uważała za jednego z najważniejszych ludzi w jej życiu, tak postępuje.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Marysia uważa, że zawsze należy mówić prawdę?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Przykład własny autorytetów***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Aksjomat***

Mały Michał zawsze wyrzuca śmieci do kosza. Na podwórku jego kolega zapytał go po co to robi, skoro można je wyrzucić w krzaki. Michał mu odpowiada, że robi tak, bo mama powiedziała, że tak trzeba i że dobre dzieci tak robią. Jego kolega słusznie jednak zauważył, że przecież jego mama go teraz nie widzi. Michał pozostał jednak przy swoim – skoro mama powiedziała mu, że tak powinien robić, to woli jej słuchać.

*Co jest przyczyną tego, że mały Michał uważa, że śmieci należy wyrzucać do kosza?
Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?*

Sebastian pochodzi z porządnego domu, ale odkąd trafił do technikum zaczął soczyście przeklinać. Robi to także w innych okolicznościach. Ktoś zapytał go kiedyś czemu tak klnie, skoro wcześniej tego nie robił – odrzekł, że dla niego ekipa to podstawa, a że kumple w technikum używali takiego słownictwa, to i on zaczął, żeby mieć z nimi wspólny język.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Sebastian przeklina?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Oczekiwania uznanych autorytetów***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawa***

Mariusz w nocy z piątku na sobotę został zaczepiony przez dwóch typków na osiedlu pytaniem „za kim jest”. Obaj byli podchmieleni, więc Mariusz ich zignorował, jednak tamci dwaj zaczęli za nim iść i byli coraz bardziej agresywni. W końcu jeden z nich chwycił Mariusza za bluzę i doszło do bijatyki. Nic poważnego się nie stało i w poniedziałek Mariusz opowiedział o tym kumplom w pracy. „Czemu nie zadzwoniłeś na policję?” zdziwili się tamci. Mariusz aż uniósł brwi ze dziwienia. Owszem, przez myśl przeszła mu w sobotę taka możliwość, jednak on sam spędził młodość na blokach. Dobrze wiedział, że sprawy lojalności klubowej to sprawa honoru i że te sprawy załatwia się samemu. Tak go wychowało podwórko, tak funkcjonowali wszyscy jego niegdysiejsi kumple i nie widział powodu, by nie być zasadom wierny.

Q: Co jest przyczyną tego, że Mariusz uważa, że są sprawy, z którymi nie idzie się na policję?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Wzajemność oddziaływań***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Wartość***

- - -

Krzysiek jest człowiekiem wierzącym. Kiedy ktoś pyta go o to, dlaczego, ciężko mu znaleźć konkretny powód: po prostu, wszyscy jego kumple tacy byli, a od kiedy jest świadomym członkiem Kościoła, jego życie wydaje mu się być na swoim miejscu.

Q: Co jest przyczyną tego, że Krzysiek jest „od zawsze” wierzący?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Wzajemność oddziaływań***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Aksjomat***

Koledzy Ignacego zauważyli, że od jakiegoś czasu często używa słów „bynajmniej”, „wszakże”, oraz „niżli”. Nikt nie wiedział skąd wytrzasnął te słowa, aż któregoś dnia podejrzeli, że spędza bardzo dużo czasu na forach internetowych poświęconych intelektualnym rozważaniom nad geopolityką i że blisko połowa wpisów zawiera przynajmniej jedno z tych słów.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Ignacy używa niespotykanych u niego wcześniej słów?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Wzajemność oddziaływań***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawy***

Pewnego razu pani Paulina prowadziła samochód w drodze powrotnej z przyjęcia ich przyjaciół – razem z nią jechał jej mąż na miejscu pasażera i dwójka znajomych z pracy na tylnych siedzeniach. W pewnym momencie nie zauważyła pieszego na pasach, jej mąż krzyknął „uważaj” i chwycił za kierownicę, ratując życie przechodnia.

Gdy tylko odstawili znajomych do ich domu, pani Paulina eksplodowała i zaczęła wrzeszczeć na męża za to, że na nią krzyknął, za ton, którym się do niej odezwał, wołając, że życzy sobie takich tekstów, a jej mąż, wiedząc, że jego jest odporna na krytykę, pokornie przyznał jej rację i ją wielokrotnie przeprosił.

Znajomi z pracy, których chwilę wcześniej podwieźli do mieszkania wszystko słyszeli. Kilka dni później w biurze gdy pani Paulina wyszła na chwilę zza biurka usłyszała jak toczy się przyciszonymi głowami rozmowa: „jej facet uratował życie jakiemuś gościowi na pasach, gdyby nie to, Paulina odsiadywałaby teraz wyrok, a ta nie dość, że nie podziękowała, to jeszcze go zjechała jak psa! Jej się nie da niczego trudnego powiedzieć.”

Pani Paulina stanęła jak wryta. Już miała się odwrócić, żeby to skomentować, już zbierała w niej furia, gdy nagle zaświtała jej w głowie myśl: „a co, jeśli te głosy miały rację?”. Stała tak kilka chwil, aż zrobiło jej się niemożliwie głupio. Nagle dotarło do niej, jak to musiało wyglądać i po godzinie, pierwszy raz w życiu doszła do wniosku, że chyba powinna przeprosić męża.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że pani Paulina zmieniła swoje podejście do męża?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Własna refleksja***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Postawy***

Ola ma w zwyczaju bardzo zdrowo się odżywać – zdrowie jest bardzo ważne. Pracuje w biurze i gdy wraca do domu, siadała co wieczór przed telewizorem i oglądała seriale, żeby się odstresować. Pewnego dnia jadąc tramwajem do domu coś ją tchnęło. Zaczęła się zastanawiać, czy to nie jest absurdalne, że tak dba o to, co je, a w ogóle się zażywa ruchu? Poświęcanie czasu na to, co lubiła i odpoczynek po pracy był dla niej bardzo ważny, ale nie mniej ważne było dla niej zdrowie. Gapiąc się za okno doszła do wniosku, że na pewno nie może tego tak zostawić, bo sama wchodzi sobie w życie w drogę.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że Ola zmieniła swoje podejście do spędzania wolnego czasu?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Własna refleksja***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Wartość***

Pewna nauczycielka zauważyła, że w szkole od zawsze tworzyły się różne grupy towarzyskie, ale że te w klasach 7mych i 8mych zawsze mają pewne wspólne cechy – są oparte o bardzo silną, wspólną tożsamość. Kiedyś była to głównie pacyfistyczna subkultura punków oraz subkultura skinheadów, jednak w ostatnich latach największą popularnością cieszyła się tożsamość oparta o przekonanie, że planeta płonie, za kilka lat ludzkość i zwierzęta wyginą, oraz że trzeba natychmiast protestować i działać. Część uczniów, która poznawała członków tych grup, bardzo szybko przyswajała wszystkie ich poglądy, sposób mówienia a nawet sposób ubierania się – dużo szybciej, niż normalnie zachodził proces wzajemności oddziaływań – i byli tym poglądom szaleńczo wierni nawet po skończeniu szkoły, gdy trafiali do zupełnie innych wspólnot.

- - -

Q: Co jest przyczyną tego, że część uczniów tak wyraźnie podporządkowywała swoje życie poglądom subkultur?

A: ...

Q: Który czynnik duchowości jest za to odpowiedzialny?

*A: **Opowieść Przewodnia***

Q: jakiego poziomu (warstwy) duchowości dotyczy ten fragment?

*A: **Aksjomat***